

ТРУДОВЕ ПРАВО; ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

УДК 339.9.364

DOI: 10.36550/2522-9230-2024-16-48-54

Вівчар Оксана Іванівна,

докторка економічних наук, професорка, професорка кафедри безпеки та
правоохоронної діяльності Західноукраїнського національного університету

o.vivchar84@gmail.com

ORCID ID: 0000-0001-9246-2226

Вівчар Віктор Павлович,

аспірант кафедри безпеки та правоохоронної діяльності Західноукраїнського
національного університету

vvp150979@gmail.com

ORCID ID: 0009-0001-4295-8714

Балко Дмитро Степанович,

аспірант кафедри безпеки та правоохоронної діяльності Західноукраїнського
національного університету

dmytrobalko@gmail.com

ORCID ID: 0009-0003-1450-0399

Шейка Олексій Іванович,

аспірант кафедри безпеки та правоохоронної діяльності Західноукраїнського
національного університету

oleksiy1602@gmail.com

ORCID ID: 0009-0005-3952-7250

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ: БЕЗПЕКОЗНАВЧИЙ БАЗИС ТА ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ

У даній статті досліджено концепцію та організаційно-правові безпекові контексти соціального забезпечення. Обґрунтовано, що основними показниками за рівнем соціальної безпеки є: рівень зайнятості населення, рівень безробіття (нормальний), мінімальна погодинна заробітна плата, мінімальний неоподатковуваний поріг частки заробітної плати, індекс людського розвитку та інші. У результаті наукового дослідження представлено міжнародні моделі соціального захисту, зокрема: континентальна (Бісмарк), англосаксонська (модель Беверіджа), Скандинавська та Південноєвропейська. Продемонстровано загальну характеристику особливостей безпекового рівня соціального захисту окремих країн світу. Продемонстровано порівняльно-аналітичну характеристику витрат на соціальний захист окремих країн ЄС. На основі чого відзначено практичний досвід організаційно-правового механізму у контексті забезпечення належного безпекового рівня соціального захисту. Встановлено, що видатки на соціальний захист в країнах ЄС поділяються на такі категорії: «sickness & disability», «old age», «survivors», «family & children», «unemployment», «housing & social exclusion». Доведено, що враховуючи суттєві відмінності в методах класифікації та змісті моделей соціальної політики, країни ЄС розвивають свою економіку в напрямку, який забезпечує високі рівні та стандарти соціальної політики, забезпечення високого рівня соціального захисту, якості освіти та охорони здоров'я, подолання бідності та нерівності. Відзначено, що в сучасних умовах існує постійна потреба в пошуку найефективнішої системи соціального забезпечення. Слід зазначити, що ідеальної моделі не існує, оскільки соціальна безпека кожної країни представляє власний структурно-логічний механізм соціального рівня з дуже різними статусами та інтересами. Міжнародний досвід впровадження соціального забезпечення, вказує на той факт, що необхідно впроваджувати практичний інструментарій зі створення більш справедливої, демократичної і рівноправної Європи, підвищувати стандарти праці та життя, створювати нові робочі місця, будувати економіку з сильною соціальною і прогресивною податково-бюджетною політикою.

Ключові слова: безпека, соціальна безпека, національна безпека, соціальне забезпечення, соціальний захист, моделі соціальної безпеки, система соціальної безпеки, організаційно-правовий базис соціальної безпеки.

Vivchar O., Vivchar V., Balko D., Sheika O. IMPLEMENTATION OF INTERNATIONAL EXPERIENCE OF SOCIAL PROTECTION: SECURITY KNOWLEDGE BASE AND DOMESTIC IMPLEMENTATION PRACTICE

This article explores the concept and organizational and legal security contexts of social security. It is well-founded that the main indicators for the level of social security are: the employment rate of the population, the unemployment rate (normal), the minimum hourly wage, the minimum tax-free threshold of the wage share, the human development index, and others. As a result of scientific research, international models of social protection are presented, in particular: continental (Bismarck), Anglo-Saxon (Beveridge model), Scandinavian and Southern European. The overall attributes of the safety level in social protection across various countries are illustrated. The comparative and analytical characteristics of social protection expenditures of individual EU countries are illustrated. It has been established that expenditures on social protection in EU countries are divided into the following categories: «sickness & disability», «old age», «survivors», «family & children», «unemployment», «housing & social exclusion». It is proven that, taking into account the significant differences in methods of classification and content of social policy models, EU countries develop their economy in a direction that ensures high levels and standards of social policy, ensuring a high level of social protection, quality of education and health care, overcoming poverty and inequality. Based on this, the practical experience of the organizational and legal mechanisms for ensuring the appropriate safety level of social protection was highlighted. It has been established that in modern conditions there is a constant need to find the most effective social security system. It should be noted that there is no ideal model, as each country's social security system embodies its own unique structural and logical mechanism with varying statuses and interests. The international experience of implementing social security points to the fact that it is necessary to implement a practical toolkit for creating a fairer, more democratic and equal Europe, to raise the standards of work and life, to create new jobs, to build an economy with a strong social and progressive fiscal and budgetary policy.

Key words: security, social protection, social security, national security, social security models, social security system, organizational and legal basis of social security.

Постановка проблеми. У сучасних умовах проблематика соціального розвитку є особливо актуальними, а питання соціального забезпечення як невід'ємною частиною національної безпеки. Слід відзначити, що соціальна захищеність є важливою умовою забезпечення особистої та соціально-економічної безпеки. Доведено, що найвищий рівень соціального забезпечення є основою суспільного добробуту, кінцевою метою національної політики та соціальної безпеки зокрема.

Сьогодні національне соціальне забезпечення все більше розглядається як одна з головних складових національних ресурсів, національного і національного багатства, подальшого стабільного розвитку суспільства. Основною метою соціального забезпечення є захист людини як найвищої цінності в будь-якій країні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню сучасних проблем соціального забезпечення в контексті безпеки розглядається в працях О. Вівчар, С. Лейбфріда, Х. Еспінг-Андерсена, У.Лоренцо, Т. Боярчук, Г. Кошелева, В. Крютченка, О. Попик, О. Крадія, В. Франчука та ін.

Метою статті є продемонструвати основні безпекові контексти соціального забезпечення. Також обґрунтувати основні фундаментальні цілі та характеристики міжнародних моделей соціального захисту. На основі чого представити практичний досвід організаційно-правового механізму у контексті забезпечення належного безпекового рівня соціального захисту.

Вклад основного матеріалу дослідження. У наукових дослідженнях соціальне забезпечення є системою, яка надійно захищає життєво важливі інтереси соціальних суб'єктів, зберігає та розвиває людський потенціал, підтримує ефективне стимулювання людської діяльності, гарантує соціальний порядок на макро- та мікрорівнях. Їх соціальна та життєва підтримка. Ознакою високого рівня соціальної захищеності є здатність самостійно (без зовнішнього впливу) реалізовувати заходи розвитку соціальної сфери відповідно до системи національних інтересів.

Слід зазначити, що найважливішими національними інтересами України в соціальній сфері є: забезпечення конституційних прав і свобод людини та громадянина, розвиток громадянського суспільства та його демократичних інститутів; зміцнення фізичного здоров'я нації та створювати безпечні умови для життя населення.

Не можна залишити поза увагою той факт, що основними проблемами соціального забезпечення на цьому етапі визначаються насамперед соціальна деформація (швидке розшарування суспільства, зубожіння значних верств населення, руйнація суспільного трудового потенціалу), що зумовлює загрозу неприпустимого відхилення від послідовної траєкторії реалізації основних національних інтересів України. По-друге, соціальні проблеми в умовах кризи настільки загострилися, що різко зросла соціально-політична напруженість в окремих регіонах і в країні зокрема. По-третє, соціальна деформація не лише знеможливає в Україні розвивати соціально-орієнтовану ринкову економіку, а й створює значні перешкоди на загальну ефективність економічних процесів [1, с. 110].

Найпоширенішими в національній системі спостереження за рівнем соціальної безпеки стали такі показники: рівень зайнятості населення, рівень безробіття (нормальний), мінімальна погодинна заробітна плата, мінімальний неоподатковуваний поріг частки заробітної плати працівників цього рівня, індекс людського розвитку (очікувана тривалість життя, рівень освіти, реальний ВВП на душу населення), розрив у доходах між 10% осіб із найвищими доходами та 10% найвищих груп населення тощо.

Прикладами порогових значень для показників соціальної безпеки такі: частка громадян із доходом нижчим від прожиткового мінімуму становить 7%, розрив між прибутками 10% найприбутковіших і 10%

низькоприбуткових груп населення – 8 разів, граничне значення за рівнем безробіття – 10—12 %. Обсяг ВВП на душу населення – 50 % середнього по «сімці» і 100 % середньосвітового показника ВВП [3, с. 58].

Основна ефективність механізму функціонування міжнародної економіки дозволяє підтримувати різноманітність систем соціального забезпечення та захисту, надаючи людям чіткий перелік соціальних послуг. Зауважте, що деякі з них дуже схожі один на одного, деякі зовсім різні або мають лише певні схожі характеристики.

У сучасних умовах глобалізації варто зазначити, що серед держав-членів ЄС домінують чотири основні моделі соціального захисту: континентальна (Бісмарка), англосаксонська (модель Беверіджа), Скандинавська та Південноєвропейська. Цей тип представлено в документах Європейської комісії.

На основі наукових досліджень була створена континентальна модель (відома також як модель Бісмарка), яка встановлює міцний взаємозв'язок між рівнем соціального захисту та тривалістю професійної діяльності. Основою цієї моделі є механізм соціального страхування, тому кошти на соціальні витрати в основному надходять за рахунок страхових внесків роботодавців і застрахованих працівників. Отже, модель передбачає реалізацію правил еквівалентності, коли розмір страхової виплати визначається переважно розміром страхових премій.

Хочемо підкреслити, що класична форма цієї моделі базується на принципах соціального страхування та професійної солідарності, що означає існування страхових фондів, якими управляють власники бізнесу та наймані працівники. Ці кошти акумулюють соціальні відрахування із заробітної плати та використовуються для сплати страхових внесків. Фінансування таких систем, як правило, є незалежним від національного бюджету, оскільки така модель соціального захисту порушує принцип універсальності бюджету (згідно з яким бюджет має охоплювати всі без винятку національні доходи та видатки та не допускає бюджетних втрат).

Слід також зазначити, що ця модель часто базується не лише на принципах соціального страхування для малозабезпечених членів суспільства, які не мають можливості отримувати страхові соціальні виплати (наприклад, через відсутність страхового стажу), соціальний захист здійснюється за принципом соціальної допомоги. Тобто допоміжні механізми, які відхиляються від основ моделі Бісмарка. Саме тому розвиток системи соціальної допомоги призвів до зміни цієї моделі зі збільшення частки бюджетного фінансування системи соціального захисту [6, с. 220].

Результати дозволяють нам продемонструвати, що англосаксонська модель, відома як модель Вільяма Беверіджа, представлена в Європі Великобританією та Ірландією. Відзначимо, що в даній моделі закладено принципи:

- принцип універсальності системи соціального захисту – поширення на всіх громадян, які потребують соціальної допомоги;
- принцип розподільної справедливості є головним принципом у цій моделі тому, що мова йде не про професійні (як модель Бісмарка), а про національну солідарність.

Тому слід підкреслити той факт, що такі системи фінансуються як за рахунок страхових внесків, так і з державного бюджету. Наприклад, сімейні виплати та витрати на охорону здоров'я фінансуються з державного бюджету, а інші соціальні виплати забезпечуються за рахунок страхових внесків найманих працівників і роботодавців. Слід підкреслити, що, на відміну від континентальної моделі, внески на соціальне страхування, передбачені цією моделлю, є досить низькими, а соціальна допомога відіграє домінуючу роль у системі соціального забезпечення.

Слід зазначити, що скандинавська модель соціального захисту характерна для Данії, Швеції та Фінляндії. Серед них під соціальним захистом розуміють законні права громадян. Тому відмінною рисою скандинавської моделі є широке охоплення широкого спектру соціальних ризиків і життєвих ситуацій, які потребують соціальної підтримки. Загалом усім жителям країни гарантується доступ до соціальних послуг і пільг на них не поширюються обмеження щодо працевлаштування та страхових внесків [2, с. 172].

Загалом рівень соціального захисту, який забезпечує ця модель, досить високий. Доведено, що це досягається за допомогою активної політики перерозподілу, спрямованої на досягнення рівності доходів.

Ми також зазначаємо, що необхідною передумовою для роботи цієї моделі є високоорганізоване суспільство, засноване на відданості інституційним принципам добробуту. Система соціального забезпечення в цій моделі фінансується переважно за рахунок податків, хоча певну роль відіграють страхові внески підприємців і найманих працівників.

Єдиною частиною соціального захисту, яка є окремою від загальної системи є страхування на випадок безробіття, яке є добровільним і здійснюється профспілками. Донедавна працівники були фактично звільнені від сплати страхових внесків і брали участь у системі соціального забезпечення через податки.

Враховуючи результати дослідження, було представлено, що південноєвропейську модель представляють Італія, Іспанія, Греція та Португалія. Системи соціального забезпечення в цих країнах були створені або вдосконалені лише в останні десятиліття. Цю закономірність можна трактувати як модель розвитку – перехідну. Західні дослідники вказують на її «фундаментальність». Загалом рівень соціального забезпечення в цій моделі низький, а завдання соціального забезпечення часто розглядаються як справа родичів і сімей. Тому сім'я та інші інститути громадянського суспільства відіграють не останню роль, а

соціальна політика є переважно пасивного характеру, зосередженою на компенсації певним категоріям громадян втрати доходу.

Характерною особливістю цієї моделі є також асиметричність структури соціальних видатків. Так, в Італії найбільшу частку соціальних видатків становлять пенсії (14,7% ВВП проти середньоєвропейського показника 12,5%), тоді як відносно менші суми (приблизно 1%) витрачаються на підтримку сім'ї, материнство, освіту та політику зайнятості.

На основі проведеного дослідження з метою більш чіткого розуміння траєкторії розвитку соціальної політики в країнах єврозони та виявлення факторів, що впливають на їхнє становище, ми пропонуємо використати результати кластерного аналізу, проведеного дослідницькою групою. Командою вчених з Каунаського технологічного університету на основі досліджень було визначено наступні кластери соціальних моделей ЄС (табл. 1) [7].

Таблиця 1

Порівняльно-аналітична характеристика ВВП і витрат на соціальний захист окремих країн ЄС у 2019-2023 рр.

Країни	ВВП у 2023 р., євро на душу населення	Витрати, у % від ВВП					Структура витрат на соціальний захист у 2023 р.					
		2019	2020	2021	2022	2023	sickness & disability	old age	survivors	family & children	Unemployment	housing & social exclusion
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
ЄС	28900	28,3	28,7	28,9	28,7	19,2	2,8	10,3	1,4	1,7	1,4	1,7
<i>I кластер: «нові» члени ЄС</i>												
Болгарія	6300	16,5	16,6	17,6	18,5	13,3	0,2	9,9	-	2,4	0,1	0,7
Естонія	15400	15,6	15,0	14,9	15,1	12,9	2,1	7,0	0,1	2,3	1,1	0,3
Латвія	12300	15,4	14,4	14,6	14,5	11,5	2,1	7,3	0,2	0,7	0,5	0,7
Литва	12900	16,9	16,3	15,3	14,7	11,1	2,8	5,8	0,3	1,0	0,6	0,7
Польща	11200	18,7	18,9	19,4	19,0	15,9	2,6	9,1	1,8	1,4	0,6	0,4
Румунія	8100	16,4	15,4	14,9	14,8	11,5	1,0	8,5	0,1	1,1	0,1	0,6
<i>II кластер: «старі» члени ЄС</i>												
Франція	32800	32,7	33,5	33,9	34,2	24,6	2,8	13,6	1,6	2,5	2,0	2,2
Німеччина	38100	28,6	28,2	29,0	29,1	19,0	3,1	9,2	1,9	1,6	1,7	1,6
Великобританія	39400	29,1	29,2	28,4	27,4	16,4	2,6	8,8	0,1	1,5	0,2	3,3
Австрія	89900	29,0	29,3	29,8	30,0	21,7	1,9	13,1	1,5	2,3	1,5	1,3
Люксембург	27100	21,9	22,8	23,2	22,7	18,9	1,5	10,5	0,0	4,1	2,0	0,8
Італія	14500	28,5	29,3	29,8	30,0	21,5	1,9	13,8	2,8	1,5	1,2	0,3
<i>III кластер: країни ЄС, в яких спостерігається падіння економіки</i>												
Греція	16200	27,7	28,2	26,7	26,0	20,5	1,6	15,7	1,7	0,6	0,7	0,2
Іспанія	23200	25,3	25,5	25,8	25,4	17,1	2,4	9,2	2,3	0,6	2,0	0,6
Португалія	17300	28,5	26,4	27,6	27,6	18,3	1,2	12,2	1,8	1,1	1,2	0,8

Джерело: [7]

До першої групи належать країни-члени ЄС з однаковим рівнем економічного та соціального розвитку. Друга група включає країни з багаторічним досвідом членства в ЄС більшість з яких мають найбільш стабільну економіку в ЄС. До третьої групи входять три південні країни, які серйозно постраждали від економічної кризи і досі намагаються відновитися. Економічний спад також впливає на соціальні показники зростання бідності та рівень безробіття, що безпосередньо впливає на результати досліджень та порівняння з іншими країнами.

Це видно з табл. 1., що у країнах ЄС соціальне забезпечення є найважливішою частиною національних витрат. Витрати на соціальне забезпечення як частка ВВП різняться в країнах ЄС: від 9,6% в Ірландії до 25,6% у Фінляндії.

З практичної точки зору виокремлюють, «витрати на соціальний захист поділяються на такі категорії: «sickness & disability» – витрати на охорону здоров'я та допомогу особам, що втратили працездатність. Ці витрати включають: витрати на інтеграцію на ринку праці осіб з інвалідністю й працівників з обмеженою працездатністю, витрати на виплату допомоги на випадок хвороби та інвалідності; «old age» – витрати на соціальний захист людей похилого віку, виплата пенсій, витрати на реалізацію державних програм щодо охорони здоров'я, освіти та соціального житла для людей похилого віку. Ця стаття також містить соціальні витрати на такі послуги для літніх людей, як денний догляд та реабілітаційні послуги, піклування за місцем проживання та інші пільги в натуральній формі; «survivors» – витрати на

соціальний захист у зв'язку із втратою годувальника; «*family & children*» – соціальні витрати на допомогу сім'ям і дітям передбачають: грошові виплати (допомоги) сім'ям з дітьми, разом із допомогою на дітей, яка в окремих країнах залежить від рівня заробітної плати батьків та/або віку дитини; допомогу на період відпустки по догляду за дитиною та допомогу самотнім батькам. Фінансова підтримка сімей здійснюється здебільшого через систему оподаткування, в тому числі звільнення від сплати податків; «*unemployment*» – соціальні витрати на допомогу по безробіттю; «*housing & social exclusion*» – витрати для вирішення проблем, пов'язаних із забезпеченням житлом малозабезпечених верст населення, та проблем, пов'язаних із соціальною ізоляцією».

Таким чином, згідно з проведеними аналітичними дослідженнями, витрати на охорону здоров'я та виплати по інвалідності в ЄС становили в середньому 2,8% загальних соціальних витрат у 2023 році. У країнах-членах пропорційна вартість цих зборів коливається від 0% і 2% у Болгарії, до 4,8% у Данії. Ці витрати майже вдвічі перевищують вартість допомоги по безробіттю. На статтю «Old age» припадає найбільша частка витрат серед усіх країн-учасниць. Витрати державного сектора на «старість» складають 10,3% ВВП ЄС. Найбільша частка витрат на соціальне страхування, пов'язаних зі старістю, припадає на Грецію (15,7%), а найменша – на Ірландію (2,4%). Допомога сім'ям і дітям складає в середньому 1,7% від загальної кількості соціальних виплат ЄС, допомога по безробіттю – 1,4%, допомога на житло та соціальне відчуження – 1,7%. Частка витрат на домогосподарство та утримання дітей коливається від 0,6% у Греції та Іспанії до 4,6% у Данії. Розмір допомоги по безробіттю коливається від 0,1% у Болгарії та Румунії до 2,7% у Данії та Фінляндії [8].

Очевидно, що середній показник ЄС приховує величезні відмінності між державами-членами. Ця різниця в показниках соціального забезпечення не тільки відображає відмінності в рівнях життя, але й відображає різноманітність національних систем соціального забезпечення та демографічних, економічних, соціальних та інституційних структур держав-членів ЄС. Проте представлені дані чітко вказують на тенденцію до зниження витрат на соціальне забезпечення та частки заробітної плати.

Водночас слід зазначити, що соціальне забезпечення в кожній країні має певні особливості. З точки зору процесу глобалізації, основною позицією німецької системи соціального забезпечення є соціальне страхування. Відповідно до принципу самоуправління установи соціального страхування юридично, фінансово та організаційно незалежні від органів державного управління. Проте держава встановлює правову основу діяльності установ соціального захисту, здійснює правовий нагляд і перевірку.

На нашу думку, слід звернути увагу на те, що страхові установи діють окремо: пенсійні установи, установи медичного страхування тощо діють незалежно одна від одної. Окрім соціального страхування існує також механізм соціальної допомоги, який передбачає надання соціальної допомоги у разі вичерпання різноманітних страхових соціальних виплат. Німецька система соціального забезпечення фінансується за рахунок внесків застрахованих працівників і роботодавців, за рахунок державного бюджету, а також за рахунок поєднання даних видів фінансування. Держава є гарантом виконання соціальних зобов'язань і перерозподіляє частину коштів у вигляді державних субсидій на покриття витрат.

Перш за все, слід зазначити, що одна з характеристик французької системи соціального забезпечення полягає в тому, що її організаційна структура дуже складна, а частка витрат на соціальні проекти дуже висока. Це перевищує середній показник по ЄС. Науковий метод дозволяє визначити основні особливості французької системи: розгалужену систему професійного та галузевого соціального страхування, розвинену систему сімейних допомог, що є результатом тривалої еволюції, величезну роль додаткових систем соціального страхування, особливо у сфері пенсійного та медичного страхування.

Встановлено, що розподільний принцип фінансування є не лише основою функціонування загальнодержавного плану соціального страхування, а й основою функціонування системи загальнообов'язкового додаткового професійного страхування. Адміністрація соціального забезпечення у Франції ієрархічно організована у вигляді страхових фондів, що діють на національному та регіональному рівнях і відповідають за той чи інший вид соціального забезпечення. Регіональні та місцеві фонди соціального страхування є автономними організаціями і кожен фонд має власну раду директорів, що складається з представників застрахованих осіб і роботодавців.

Основним джерелом фінансування французької системи соціального забезпечення є страхові внески працівників і роботодавців. Винятком є страхування на випадок безробіття та сімейні допомоги, які мають значно більшу частку державних субсидій, ніж інші сектори соціального забезпечення, а також страхування від нещасних випадків, яке повністю фінансується за рахунок коштів роботодавця.

Добре відомі та відповідні особливості британської системи соціального забезпечення зокрема: відсутність спеціалізованих, організованих органів, які займаються страхуванням конкретних типів соціальних ризиків – страхування по старості, страхування на випадок хвороби, страхування на випадок безробіття, нещасних випадків на виробництві. Всі програми соціального захисту об'єднані в рамках єдиної системи соціального захисту; велика роль державних установ у забезпеченні соціальними послугами та виплатами, а також їх тісний зв'язок із приватними страховими програмами.

Зазначимо, що британська система не передбачає існування цільових страхових внесків, спрямованих на підтримку конкретних схем страхування: пенсії, медичного страхування, пенсії по інвалідності тощо. Структура фінансування системи соціального забезпечення у Великій Британії

визначається поділом системи на дві частини: національну охорону здоров'я та національне соціальне страхування. Перший проект на 90% фінансується з державного бюджету, а другий – за рахунок страхових внесків найманих працівників та підприємців. Крім охорони здоров'я, податкове фінансування зазвичай поділяють на компенсаційне страхування працівників і сімейні виплати [5].

Також хочемо зазначити, що основним принципом шведської системи соціального забезпечення є універсальність, тобто охоплення всіх верств населення. Наступним за важливістю принципом, який характеризує багато європейських європейських «соціальних економік» є принцип соціальної солідарності згідно з яким усі громадяни, незалежно від соціального статусу, однаково беруть участь у фінансуванні системи соціального забезпечення, докладаючи співрозмірний своїм прибуткам внесок.

В умовах глобалізації необхідним елементом такої системи є держава, яка бере на себе функцію перерозподілу соціальних благ від заможних до найбільш знедолених верств населення. Якщо розглядати тільки дохід у вигляді заробітної плати (в середньому близько \$2500 на місяць), то до бідних можна віднести 36% населення країни (найвищий показник серед промислово розвинутих країн світу). Проте після перерозподілу сукупних державних доходів через податкову та соціальну системи (1/3 державного бюджету витрачається на соціальні потреби) та з урахуванням соціальних видатків з міських бюджетів та платежів з пенсійних та інших страхових фондів лише 5,6% населення є бідними. Для порівняння: аналогічні показники в США становлять 27% і 17% відповідно. У Швеції один із найвищих рівнів податків у світі, але така система соціального забезпечення цілком можлива за умови високого рівня соціального захисту населення, відсутності розшарувань між багатими та бідними, а отже, високого рівня соціального забезпечення, політична та соціальна стабільність.

Підсумовуючи соціальну політику, слід зазначити, що соціальне забезпечення має особливе значення в Італії. Однією з головних проблем соціальної політики Італії є різниця в доходах між північними та південними регіонами, яка відображається в статистиці безробіття. Відносно загального рівня безробіття в Італії (11,3%) рівень безробіття на півночі країни становить близько 7,5% (близько до середньоєвропейського), а на півдні перевищує 20%. Така ситуація відзначається на функціонуванні системи соціального забезпечення: пенсії по інвалідності в економічно слабких регіонах, крім свого основного призначення, виконують також роль допомоги по безробіттю та соціальної допомоги.

Основною проблемою, яку також варто відзначити є співіснування секторів економіки з нижчим рівнем соціального забезпечення та секторів з вищим рівнем забезпечення соціальних послуг, особливо через широкий розвиток торгівлі. Однією з особливостей італійської системи соціального забезпечення є те, що ефект захисту від ризику для людей, які не мають доходу з різних причин, не є задовільним. Через ці та інші обставини італійську соціальну політику часто вважають «рудиментарною» [9, с. 300].

Та, встановлено, формування основи соціально орієнтованої ринкової економіки в Україні передбачає підвищення добробуту людей, зростання платоспроможності, зниження безробіття тощо. Соціальний захист населення необхідний з багатьох причин, які зараз існують в українському суспільстві. Важливі економічні, політичні та соціальні зміни, що відбулися в нашій країні за останні роки, призвели до гострої бідності та погіршення добробуту населення. Що стосується соціального забезпечення в Україні, то основними завданнями на які варто звернути увагу є: забезпечення того, щоб рівень життя людей з інвалідністю не опускався нижче мінімального рівня життя, релігійна чи інша нерівності.

Варто зазначити, що в Україні передбачені такі види державної допомоги: при вагітності та пологах; одноразова допомога при народженні дитини; із догляду за дитиною; грошові виплати матерям (батькам), зайнятим доглядом трьох і більше дітей віком до 16 років; із догляду за дитиною-інвалідом; із тимчасової непрацездатності у зв'язку з доглядом за хворою дитиною; на дітей віком до 16 років (учнів – до 18 років); на дітей одиноких матерям; на дітей військовослужбовців строкової служби; на дітей, які перебувають під опікою, піклуванням; тимчасова допомога на неповнолітніх дітей, батьки яких ухиляються від сплати аліментів, або коли стягнення аліментів неможливе [4, с. 220].

Отже, підсумовуючи, варто зазначити, що, незважаючи на відмінності в методах класифікації та змісті моделей соціальної політики, країни ЄС розвивають свою економіку в напрямку, який забезпечує високі рівні та стандарти соціальної політики, забезпечення високого рівня соціального захисту, якості освіти та охорони здоров'я, подолання бідності та нерівності. Модель соціальної політики України, яка базується на міжнародному досвіді, має полягати в побудові соціально орієнтованої моделі економіки, яка має ґрунтуватися на високому рівні життя населення і максимально враховувати та відповідати соціальним нормам ЄС.

Ми вважаємо, що як практичний механізм довгострокової оцінки змін у рівнях соціального забезпечення та заробітної плати очевидний негативний вплив політики жорсткої економії ЄС на рівень життя, що також впливає на внутрішній попит. Це призвело до значного невдоволення європейців і зростання антиєвропейських настроїв. Водночас слід зазначити, що при дослідженні сучасних питань у постконфліктних умовах усі зусилля ЄС мають бути спрямовані на збереження реформування ринку праці та соціальної політики. ЄС не повинен відкладати чи призупиняти дії для створення більш справедливої, більш демократичної та рівноправної Європи, яка покращує рівень праці та життя, створює нові робочі місця та буде економіку за допомогою сильної соціальної та прогресивної фіскальної та бюджетної політики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Андрушків Б. М., Вівчар О. І., Гевко В. Л. Проблеми теорії і практики менеджменту : навч.-методич. посібн. Тернопіль: Вид. ТЗОВ «Терно-Граф». 2009. 312 с.
2. Боярчук Т. В. Особливості соціального захисту населення європейських країн. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія «Економічні науки»*. 2015. № 2. С. 170–174.
3. Вівчар О. І., Колесніков А. П. Соціальна безпека. Тернопіль: ФО-П Шпак В. Б., 2015. 146 с.
4. Вівчар О. І. Управління економічною безпекою підприємств: соціогуманітарні контексти: монографія. Тернопіль, ФОП Паляниця В. А., 2018. 515 с.
5. Ільчук Л. Світовий досвід моделей соціальної політики та їх можливість використання в Україні. URL: <http://ipzn.org.ua/svitovuj-dosvid-modelej-sotsialnoi-polityky-ta-yih-mozhlyvist-vykorystannya-v-ukrayini/>
6. Михненко А., Щур Н. Світові моделі соціальної політики: уроки для України. *Вісник НАДУ «Соціальна і гуманітарна політика»*. 2018. Том № 8 (24). С. 219–227.
7. Офіційний сайт Євростату URL: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/browse-statistics-by-theme>
8. Шутаєва О. О. Моделі соціальної політики ЄС: основні напрямки трансформації. URL: http://sn-econmanag.crimea.edu/arhiv/2022/uch_26_1econ/shut.pdf
9. Wiwczar O. Структурно-логічні аспекти економічної поведінки в контексті безпекознавства. *Malzenstwo I rodzina: wspolczesny obraz. Praca pod redakcja: Ks.prof. dr hab. Jana Zimneg. Katowice*, 2019. 297–310.

REFERENCES:

1. Andrushkiv, B. M., Vivchar, O. I. & Gevko, V. L. (2009). *Problemy teorii i praktyky menedzhmentu: navch.-metodych. posibn. [Problems of theory and practice of management textbook]*. Ternopil: Terno-Graf LLC [in Ukrainian]
2. Boiarchuk, T. V. (2015). *Osoblyvosti sotsialnoho zakhystu naseleння yevropeyskykh krain. [Peculiarities of social protection of the population of European countries]*. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu – Bulletin of the Khmelnytskyi National University - Bulletin of the Khmelnytskyi National University. Series «Economic Sciences»*, 2, 170–174 [in Ukrainian]
3. Vivchar, O. I. & Kolesnikov, A. P. (2015). *Sotsialna bezpeka [Social security]*. Ternopil: FO-P Shpak V. B. [in Ukrainian]
4. Vivchar, O. I. (2018). *Upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstv: sotsiohumanitarni konteksty [Management of economic security of enterprises: socio-humanitarian contexts]*. Ternopil, FOP Palianytsia V. A. [in Ukrainian]
5. Ilchuk, L. *Svitovyi dosvid modelei sotsialnoi polityky ta yikh mozhlyvist vykorystannia v Ukraini [World experience of social policy models and their possibility of use in Ukraine]*. URL: <http://ipzn.org.ua/svitovuj-dosvid-modelej-sotsialnoi-polityky-ta-yih-mozhlyvist-vykorystannya-v-ukrayini/> [in Ukrainian]
6. Mykhnenko, A. & Shchur, N. (2018). *Svitovi modeli sotsialnoi polityky: uroky dlia Ukrainy [World models of social policy: lessons for Ukraine]*. *Visnyk NADU «Sotsialna i humanitarna polityka» – Bulletin of the National Academy of Sciences «Social and Humanitarian Policy»*, 8 (24), 219–227 [in Ukrainian]
7. *Official website of Eurostat*. URL: <http://dbms.institute/files/nd/23.pdf> [in Ukrainian]
8. Shutaieva, O. O. *Modeli sotsialnoi polityky YeS: osnovni napriamky transformatsii [Models of EU social policy: main directions of transformation]*. URL: http://sn-econmanag.crimea.edu/arhiv/2022/uch_26_1econ/shut.pdf [in Ukrainian]
9. Vivchar, O. (2019). *Struktruno-lohichni aspekty ekonomichnoi povedinky v konteksti bezpekoznavstva [Structural and logical aspects of economic behavior in the context of security studies]*. *Malzenstwo I rodzina: wspolczesny obraz. Praca pod redakcja: Ks.prof. dr hab. Jana Zimneg. Katowice*, 297–310 [in Polish]

Стаття надійшла до редакції 14.05.2024